

Formy twórczości: rzeźba

Louise Bourgeois *Matka*

Rzeźba to

dziedzina sztuk plastycznych, której dzieła (realistyczne lub abstrakcyjne) są trójwymiarowymi, najczęściej stałymi i niezmiennymi formami albo obiektami, w różnym stopniu powiązanymi z otoczeniem, odmiennymi także pod względem materiału i techniki wykonania. Dzieła rzeźbiarskie wywołują nie tylko wrażenia wzrokowe, lecz także przestrzenne i dotykowe. Podstawą rzeźby są **bryła (forma)**, **tworzywo** i **faktura**.

rzeźby tradycyjne – realistyczne
obiekty wykonane ręcznie w
kamieniu, drewnie lub metalu,
mające określoną funkcję,
spełniające wymogi estetyki

obiekty rzeźbiarskie –
zwykłe przedmioty, rzeczy
codziennego użytku,
przetworzone w dzieła
sztuki (np. ready made)

Główne rodzaje rzeźby

rzeźby abstrakcyjne –
dzieła nienawiązujące do
rzeczywistych form,
często powstałe w
nietypowych technikach

asamblaże i instalacje
– trójwymiarowe,
przestrzenne konstrukcje
z wielu spreparowanych
przedmiotów

Antonio Canova *Kupidyn i Psyche* – przykład rzeźby tradycyjnej

Joan Miró *Kobieta i ptak* – przykład rzeźby abstrakcyjnej

Marcel Duchamp *Koło rowerowe* –
przykład obiektu rzeźbiarskiego

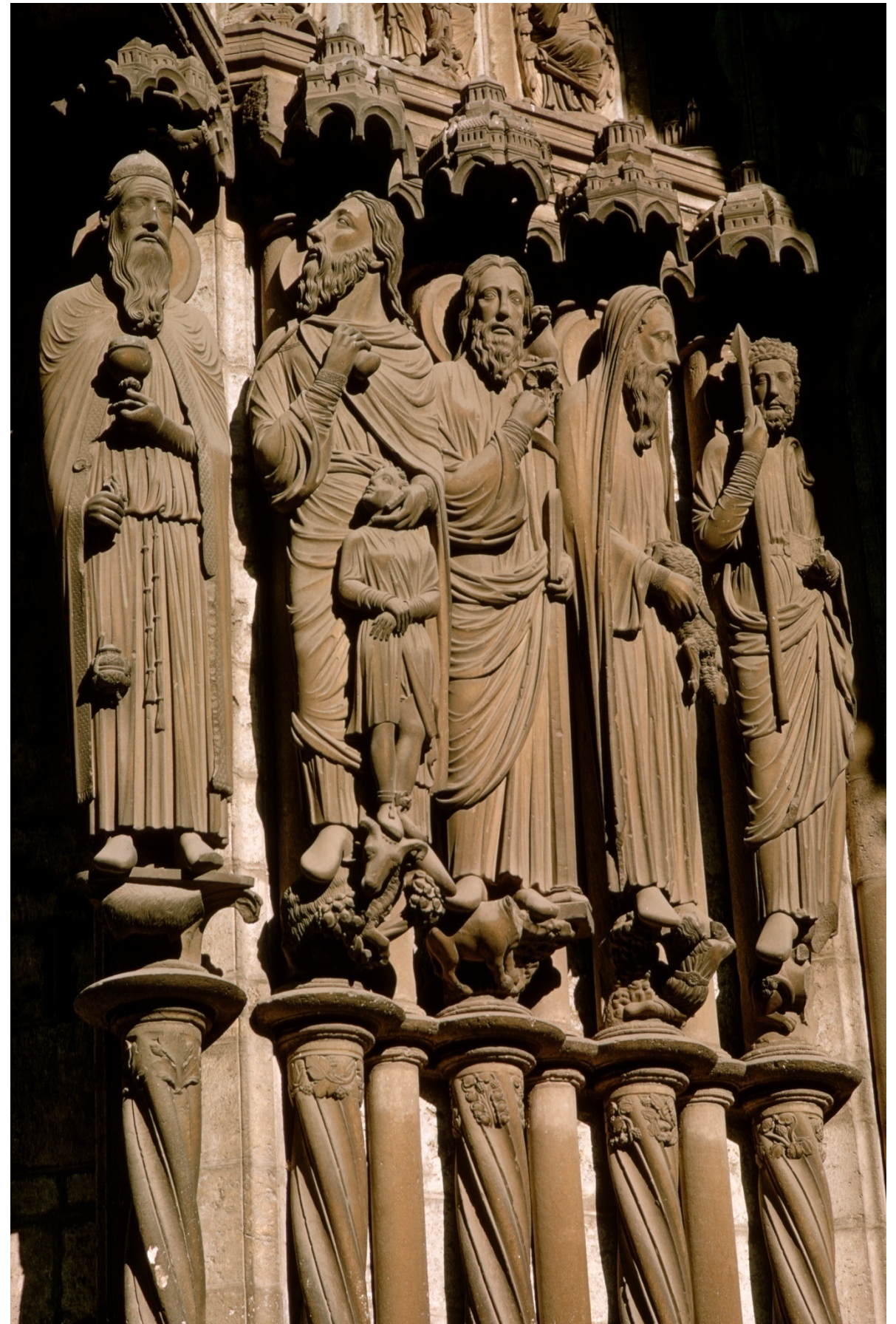
Nam June Paik *Elektroniczna superautostrada* – przykład wideoinstalacji, czyli kompozycji przestrzennej z ekranów i neonów

Rzeźba architektoniczna

dostosowana do kształtów budowli

- *relief płaski (płaskorzeźba)*
- *relief wypukły*
- *relief wklęsły*

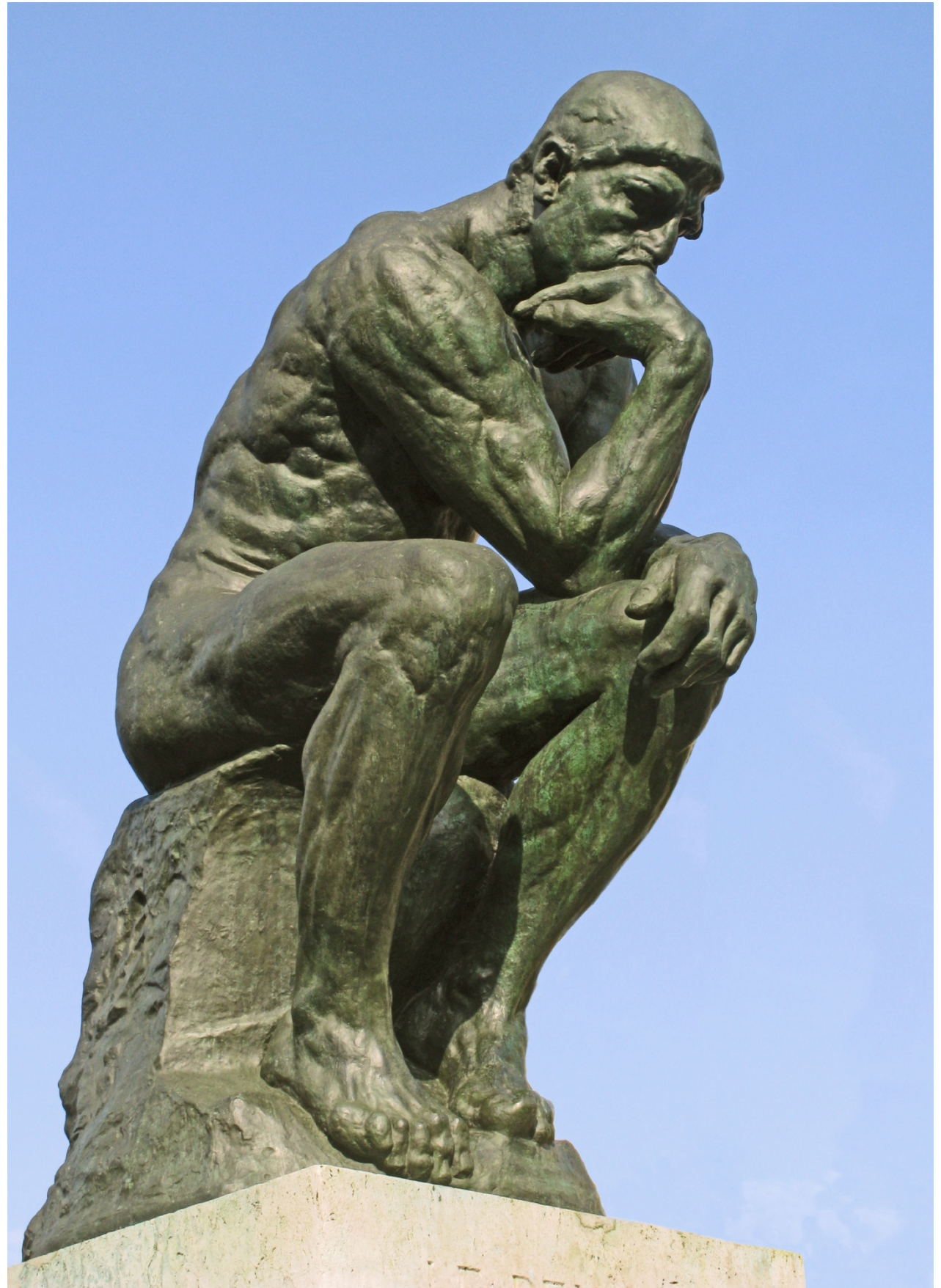
Rzeźby zdobiące portal średniowiecznej
katedry w Chartres we Francji

Rzeźba pełna

- *obiekty wolno stojące,
możliwe do oglądania ze
wszystkich stron*

Auguste Rodin *Myśliciel*

*studium fragmentu
ciała, np. dłoni, stopy*

popiersie

głowa

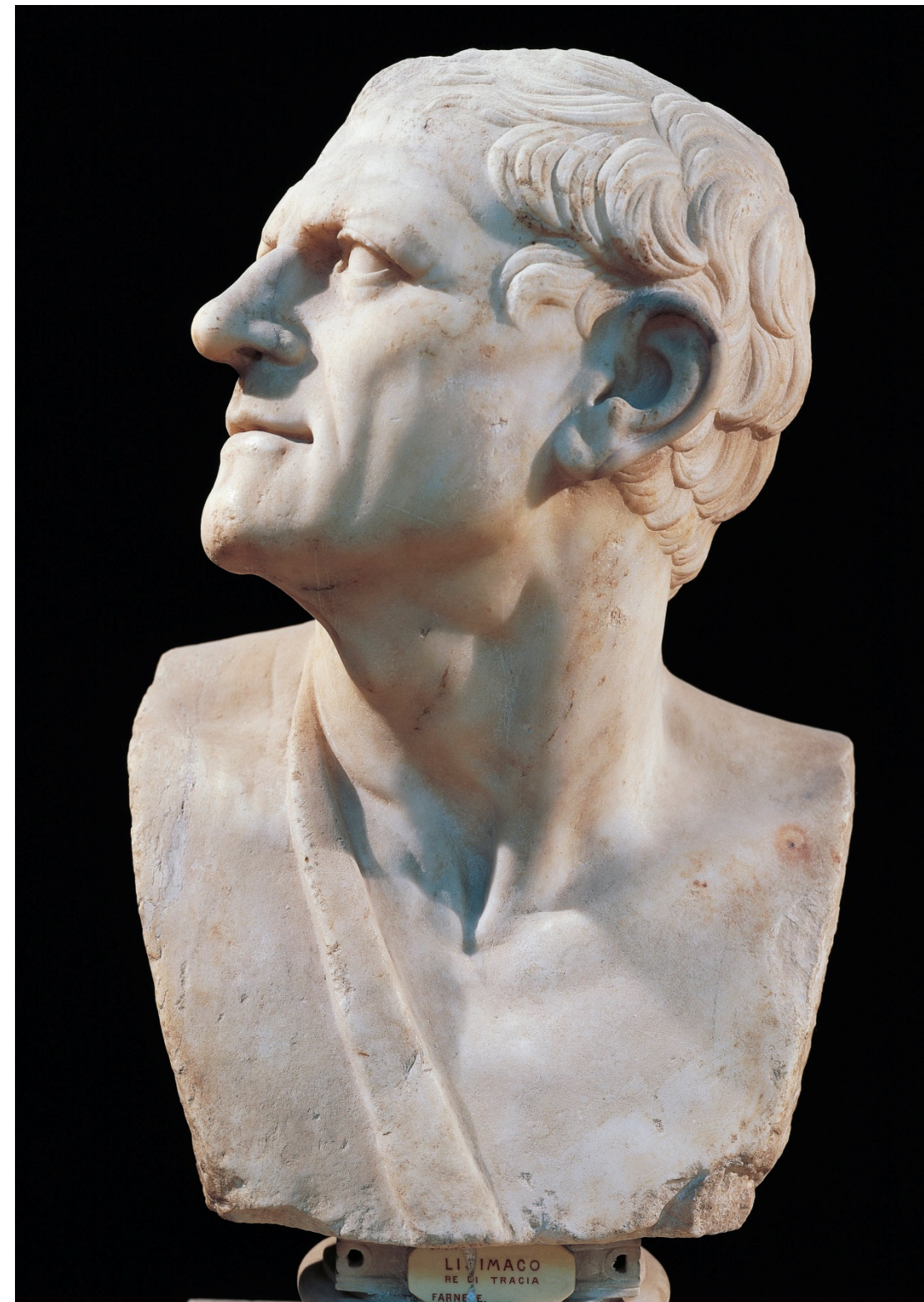
Tematy rzeźby

*pełnofigurowa (posąg,
posązek, statua, statuetka,
pomnik)*

*dzieła ukazujące zwierzęta
i rośliny (realistyczne i
fantastyczne)*

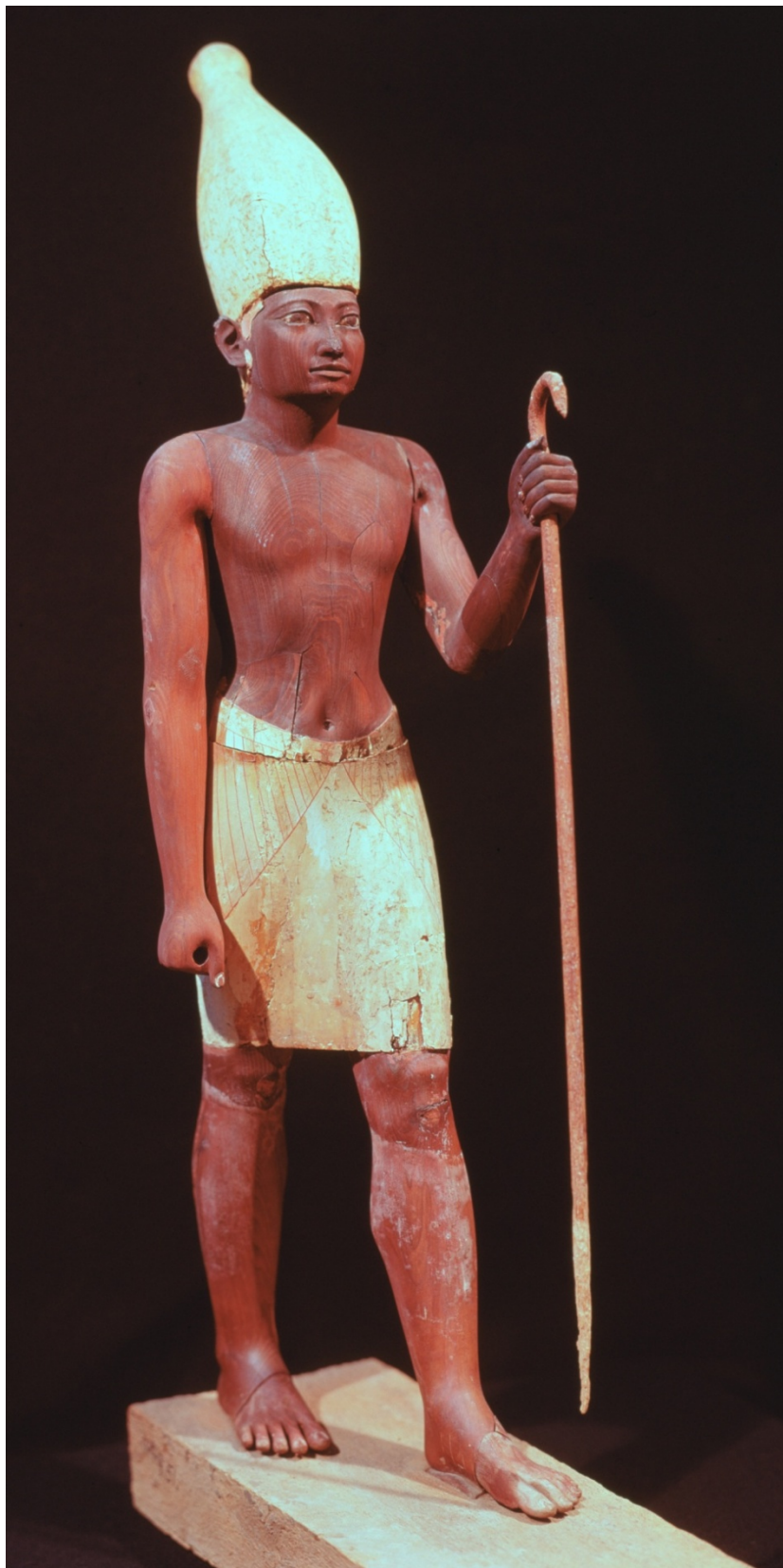
Rzeźby ze starożytnej Grecji: fragment ukazujący głowę wojownika i popiersie Temistoklesa – przykłady ukazania tematu w sposób wyidealizowany, stylizowany

Rzeźba ze starożytnego Rzymu: głowa cesarza Dioklecjana i popiersie Lizymacha z antycznej Grecji – przykłady potraktowania tematu w sposób realistyczny, naturalistyczny

Constantin Brâncuși *Śpiąca muza* – przykład współczesnej interpretacji tematu, w której rysy twarzy oraz kształty są umowne i uproszczone

Posąg faraona Senusereta ze starożytnego Egiptu oraz pomnik tyranobójców z antycznego Rzymu – przykłady rzeźb pełnofigurowych, powstałych w różnych kulturach, a więc w różnych stylach, według odmiennych wzorców, ukazujących inne ideały ciała i urody

Pomnik wilczycy, która według legendy wykarmiła założycieli starożytnego Rzymu, Romulusa i Remusa – przykład dzieła ukazującego zwierzę, jednocześnie będącego hołdem dla jego szczególnego znaczenia

Posąg Demeter ze starożytnej Grecji i *Demeter* Jeana Arpa, artysty XX w. – przykłady dwóch interpretacji tego samego tematu, ukazania go w konwencji klasycznej, realistycznej i nowoczesnej, prawie abstrakcyjnej

nagrobna

*plenerowa,
ogrodowa*

portretowa

kultowa

Odmiany i funkcje rzeźby

dekoracyjna

ołtarzowa

*przeznaczona do
wnętrz*

*upamiętniająca
ważną osobę lub
doniosłe wydarzenie*

Tzw. piękna Madonna z czasów
średniowiecza – przykład rzeźby kultowej

Michał Anioł Buonarroti, nagrobek Lorenza de Medici – przykład rzeźby nagrobkowej, upamiętniającej

Gianlorenzo Bernini *Ekstaza św. Teresy* –
przykład rzeźby ołtarzowej

Constantin Brâncuși *Ptak w przestrzeni* –
przykład rzeźby przeznaczonej do wnętrza

Jeff Koons *Tulipany* – przykład rzeźby plenerowej, dekoracyjnej

Claes Oldenburg *Wielka piła* – przykład humorystycznej rzeźby plenerowej

Jean Tinguely, Niki de Saint Phalle *Fontanna Strawińskiego* – przykład współczesnej dekoracji przestrzeni miejskiej: połączenia rzeźby plenerowej z fontanną

Techniki rzeźbiarskie

- tworzenie poprzez **odejmowanie materiału** (wykuwanie w kamieniu, operowanie dłutami i rylcami w drewnie itp.)
- tworzenie poprzez **kształtowanie, formowanie plastycznej masy**, która następnie zastyga lub jest utrwalana (np. glina)
- tworzenie poprzez **wykonanie odlewu** (z brązu, gipsu, plastiku, żywicy syntetycznej)
- **techniki mieszane**, własne, nietypowe, nowoczesne (niszczenie i przekształcanie gotowych przedmiotów codziennego użytku, spawanie, klejenie itp.)

Cesar Baldaccini *Kompresja* – przykład stworzenia dzieła techniką miażdżenia i niszczenia metalowych przedmiotów codziennego użytku, trudnych do rozpoznania

*gotowe przedmioty
zwykłego użytku
lub ich fragmenty*

*kamień (marmur,
piaskowiec,
granit, porfir itp.)*

*drewno różnych
odmian*

*części maszyn
i urządzeń*

*metal (brąz, złoto,
srebro, miedź,
mosiądz, cyna)*

Materiały rzeźbiarskie

*odpady, elementy
organiczne*

*glina,
porcelana*

tkanina

szkło

*plastik i inne
tworzywa
sztuczne*

gips, cement

Posąg Oktawiana Augusta z antycznego Rzymu – przykład dzieła wykutego w marmurze

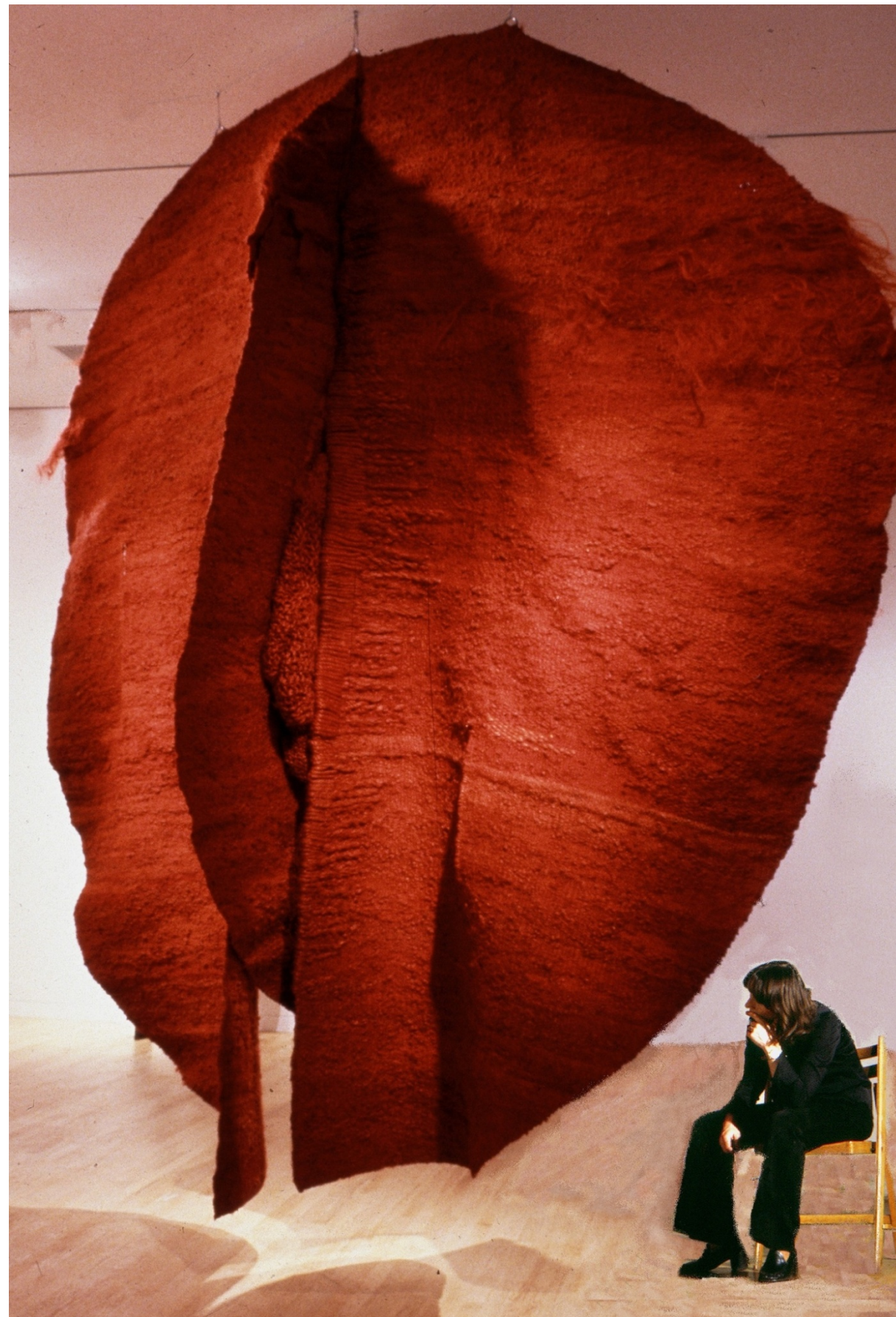
Średniowieczna pieta – przykład rzeźby drewnianej

Katarzyna Kobro *Kompozycja
przestrzenna* – przykład rzeźby z metalu
(giętych i spawanych blach)

Magdalena Abakanowicz *Abakan
czerwony* – przykład dzieła utkanego z
przędzy

*zamknięta i
otwarta, ażurowa*

*jednoelementowa i
wieloelementowa*

*jednopostaciowa i
wielopostaciowa*

*statyczna i
dynamiczna*

*uporządkowana,
regularna i
swobodna*

Kompozycja i bryła rzeźby

*zwarta i
rozcłonkowana*

*prosta lub
skomplikowana*

*symetryczna i
asymetryczna*

rytmiczna

*oparta na kierunkach
pionowych, poziomych lub
ukośnych*

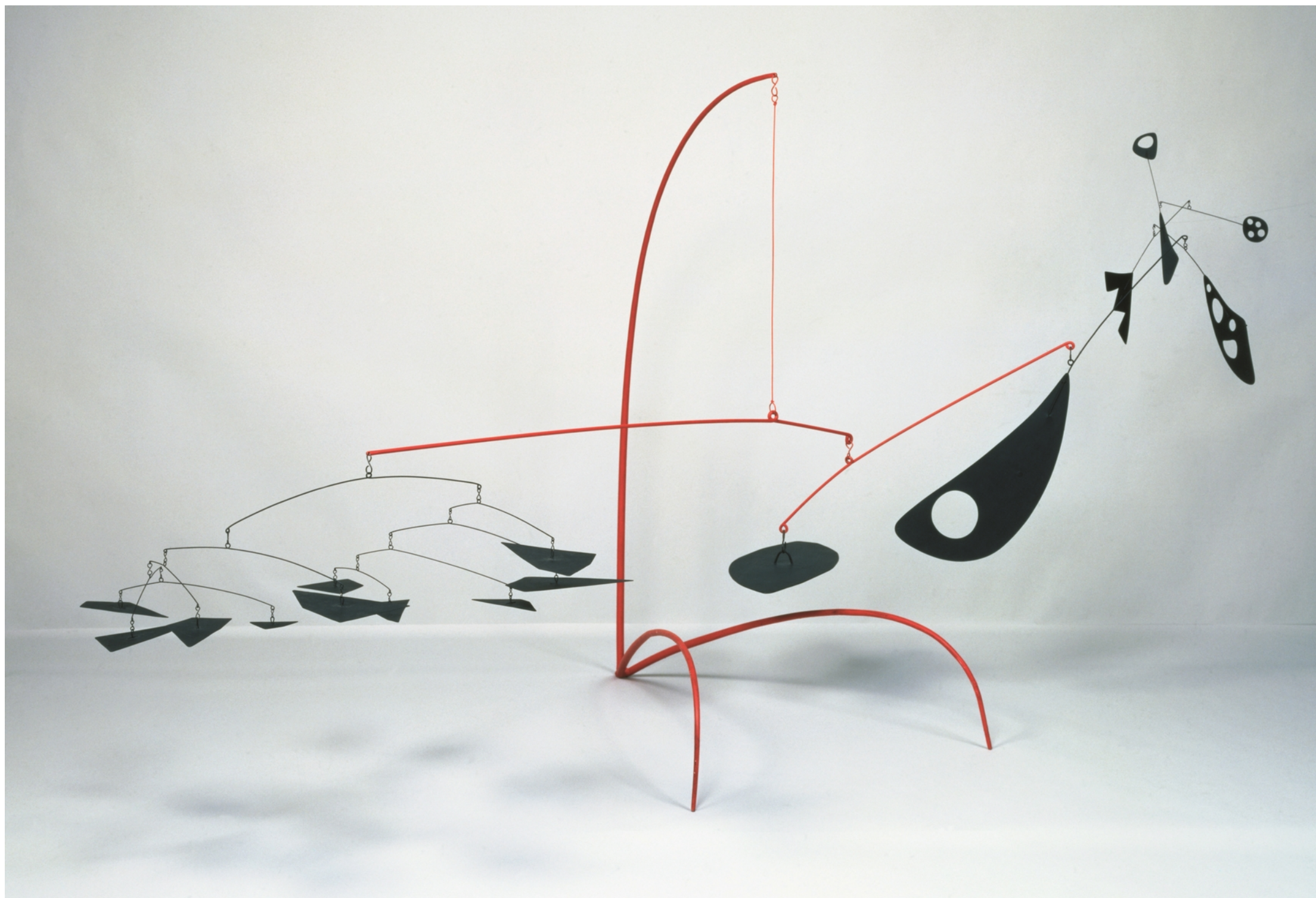
*frontalna i
wieloprofilowa*

Henry Moore *Figura leżąca* – kompozycja ażurowa, statyczna, oparta na kierunku poziomym

Umberto Boccioni *Jedyna forma ciągłości w przestrzeni* – przykład kompozycji dynamicznej, opartej na kierunkach pionowych i ukośnych

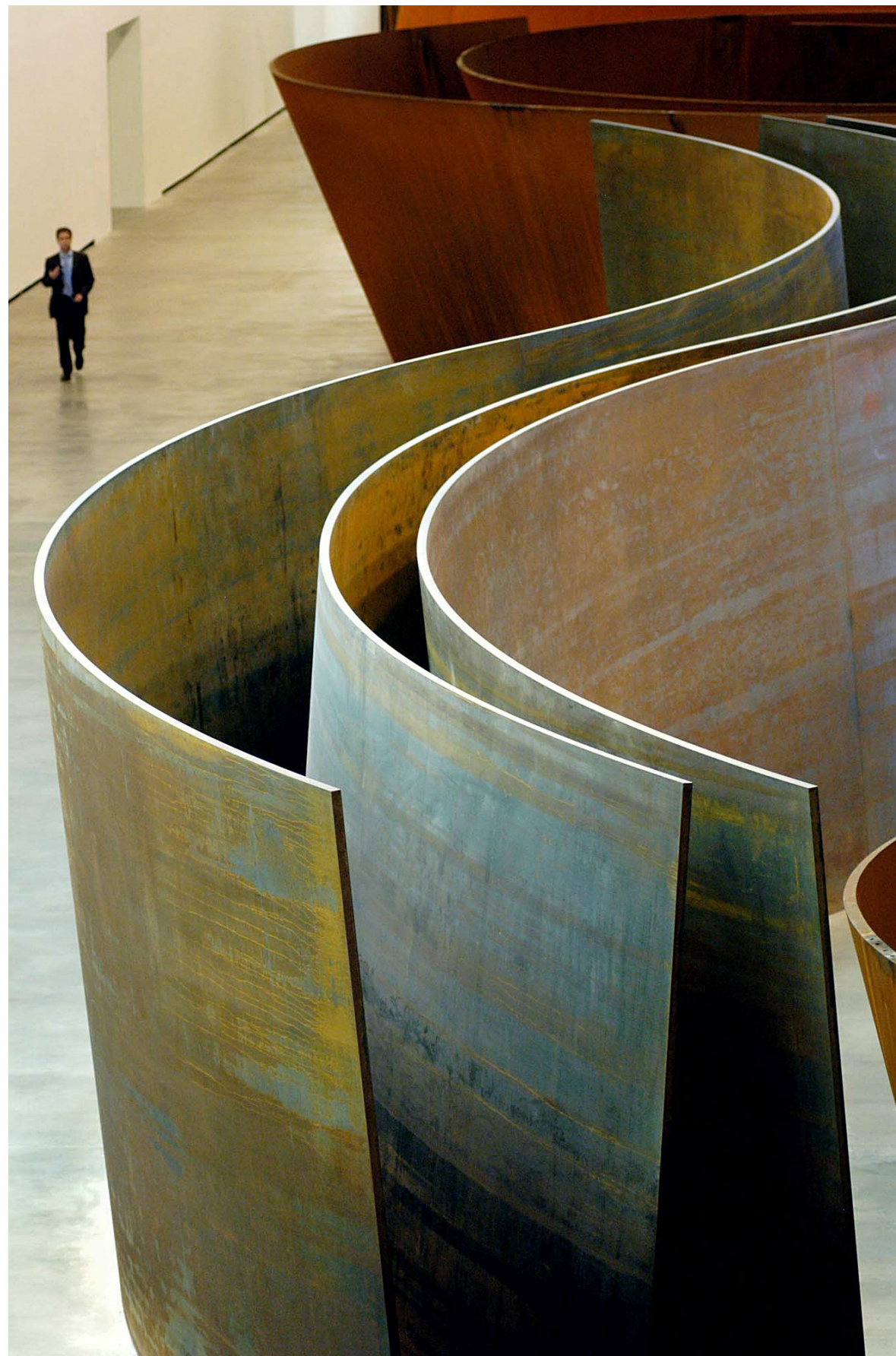

Alexander Calder *Czarny paw* – kompozycja ruchoma, ażurowa, wieloelementowa, rozczłonkowana, asymetryczna, swobodna

Magdalena Abakanowicz, figury stojące i siedzące – kompozycje wielopostaciowe, statyczne, uporządkowane, rytmiczne

Richard Serra *Znaczenie czasu* – kompozycja
zwarta, zamknięta, pozioma, rytmiczna, prosta,
swobodna

Podstawowe zasady kompozycji (sylwetka ludzka)

- **kanon** – sposób wyliczania proporcji rzeźby sylwetki ludzkiej tak, by ciało ukazanego człowieka wydawało się harmonijne, naturalne, smukłe, bliskie ideału piękna; w starożytnej Grecji jednostką miary kanonu była wielkość głowy – stanowiła ona $\frac{1}{8}$ lub $\frac{1}{9}$ długości ciała
- **kontrapost** – ukształtowany w rzeźbie antycznej model ułożenia ciała człowieka tak, by poza wydawała się swobodna, niewymuszona oraz aby zachować równowagę sylwetki, której ciężar opiera się na jednej nodze, a tułów lekko odchyła się w kierunku przeciwnym
- **figura serpentinata** – układ jednej lub kilku postaci w silnym skręcie dookoła własnej osi (serpentyńie), co nadaje dziełu dramatyzm, dynamikę i dowodzi kunsztu twórcy, zdolnego odwzorować trudne ułożenie ciał

Statua Ramzesa ze starożytnego Egiptu –
przykład kanonu sztuki egipskiej

Poliklet *Doryforos* – przykład kanonu sztuki
greckiej i kontrapostu

Giambologna *Porwanie Sabinek* – przykład
figura serpentinata

surowa, niewykończona

gładka lub szorstka

*z widocznymi śladami
narzędzi rzeźbiarskich*

chropowata, porowata

*wywołująca efekty
światłocieniowe*

Faktura

lśniąca lub matowa

zróżnicowana

*wydatna, zauważalna,
zwracająca uwagę*

*kontrastowa, łącząca różne
powierzchnie*

delikatna

Relief z sarkofagu z antycznego Rzymu,
tzw. *Senatorzy* – przykład faktury
wyrazistej, zwracającej uwagę,
wywołującej efekty światłocieniowe

Auguste Rodin *Danajda* – faktura zróżnicowana poprzez zestawienie kontrastowych powierzchni: gładkiej, lśniącej i idealnie dopracowanej skóry postaci oraz matowej, chropowatej, niewykończonej skały z widocznymi śladami dłuta, na której leży kobieta

Anish Kapoor *Brama chmur* – faktura gładka, lśniąca, śliska, lustrzana, odbijająca otoczenie

Alberto Giacometti *Człowiek idący* – faktura szorstka, chropowata, nierówna, wywołująca wrażenie zużycia, zniszczenia

Zdjęcia pochodzą ze zbiorów:

- BE&W (Temistokles); BE&W/Alamy: Angelo Hornak (Oldenburg), Jeffrey Zane (Koons), Iugris (Rodin), mediacolor's (Tinguely), Melba Photo Agency (Giambologna), Nikreates (faraon), the box studio (Giacometti), Ułana Switucha (Bourgeois); BE&W: Cm Dixon (Demeter), RMN (Rodin), Universal Images Group (Madonna); Diomedia/SuperStock (*Śpiąca muza*); East News: AKG (kaplica Medyceuszy), (Poliklet), Artur Starewicz (Abakan); Forum/Interfoto/Toni Schneiders (Pieta); Fotolink/Associated Press (Serra); Gallo Images Poland/Getty Images/De Agostini (Aristogejton, Dioklecjan, *Ekstaza św. Teresy*, Lizymach); Muzeum Sztuki w Łodzi (Kobro); Photo Scala, Florence (Baldaccini); PhotoPower/The Bridgeman Art Library (Oktawian August, Ptak, Sanuseret I); Profimedia/Corbis: (Arp, Wilczyca kapitolńska), Alinari Archives (Boccioni), Alfredo Dagli Orti/The Art Archive (nagrobek, wojownik), Christie's Images (Calder), Dean Conger Chartres, Emily Hagopian (Kapoor), Gianni Dagli Ort (Senatorowie), Mimmo Jodice (Canova); Reporter/Wacław Klag (Abakanowicz); Shutterstock/Santi Rodriguez (Miró); Thinkstock/Getty Images (Moore)